ΠΑΙΔΑΚΙ Μ’ ΑΣΠΡΑ ΓΕΝΙΑ

ΤΟΥ ΙΔΙΟΥ

[ΑΠΟ ΤΙΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΑΤΑΚΗ]

ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ ΤΗΣ ΚΑΤΕΡΙΝΑΣ, μυθιστόρημα (2013)

ΕΠΕΙΔΗ ΕΙΝΑΙ Η ΚΑΡΔΙΑ ΜΟΥ, μυθιστόρημα (2014)

ΕΡΩΣ ΑΝΙΚΑΤΕ ΜΑΣΑΝ, ευθυμογραφήματα (2015)

Ο ΑΝΘΡΩΠΟΣ ΠΟΥ ΕΤΡΩΓΕ ΠΟΛΛΑ, ευθυμογραφήματα
(Καστανιώτης, 2012, αναθεωρημένη έκδοση
Εκδ. Πατάκη, 2016)

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΜΥΘΟΛΟΓΙΑ (2016)

ΜΙΚΡΟ ΧΡΟΝΙΚΟ ΤΡΕΛΑΣ, αυτοβιογραφικό μυθιστόρημα (2016)

ΡΕΝΑ, μυθιστόρημα (2017)

ΦΩΤΙΑ ΣΤΑ ΣΑΒΒΑΤΟΠΑΧΑ, ευθυμογραφήματα (2018)

ΣΚΥΛΙΣΙΑ ΨΥΧΗ, μυθιστόρημα (2018)

ΤΟ ΜΥΣΤΙΚΟ ΤΟΥ ΛΕΟΝΑΡΝΤΟ, μυθιστόρημα (2019)

ΔΕΣΠΟΙΝΑ, μυθιστόρημα (2020)

Η ΚΑΛΥΤΕΡΗ ΧΕΙΡΟΤΕΡΗ ΜΕΡΑ ΤΗΣ ΖΩΗΣ ΣΟΥ (2020)

ΟΤΑΝ ΚΟΙΜΟΥΝΤΑΙ ΟΙ ΦΙΛΟΙ ΜΟΥ, μυθιστόρημα (2021)

ΜΙΣΟ ΠΑΙΔΙ, ιστορία μυστηρίου (2021)

Η ΑΛΛΗ ΚΑΤΕΡΙΝΑ, μυθιστόρημα (2022)

Η ΜΙΚΡΗ ΛΕΞΗ ΑΓΑΠΗ, μυθιστόρημα (2022)

ΤΖΕΡΙ (2023)

ΤΣΙΤΣΙΜΠΟΥ, Η ΜΑΓΙΣΣΑ ΤΗΣ ΠΙΣΤΑΣ, μυθιστόρημα (2023)

ΤΟ ΠΡΑΣΙΝΟ ΑΣΤΕΡΙ, μυθιστόρημα (2023)

Η ΚΑΡΔΙΑ ΤΟΥ ΠΑΤΕΡΑ ΜΟΥ (2024)

ΤΟ ΣΕΞ ΚΑΙ ΠΩΣ ΝΑ ΤΟ ΑΠΟΦΥΓΕΤΕ, μυθιστόρημα (2024)

ΣΕΞ ΣΤΙΣ 30 ΤΟΥ ΦΛΕΒΑΡΗ, μυθιστόρημα (2025)

ΤΗΣ ΧΟΥΝΤΑΣ ΤΟ ΠΟΥΛΙ, μυθιστόρημα (2025)

ΣΤΑΥΡΑΕΤΟΣ ΚΑΙ ΚΟΥΚΟΣ, μυθιστόρημα (2025)

ΜΙΑ ΕΞΑΛΛΗ ΟΔΥΣΣΕΙΑ, μυθιστόρημα (2026)

ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ ΚΟΡΤΩ

Παιδάκι μ' άσπρα γένια

ΑΥΤΟΒΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΑΤΑΚΗ

Θέση υπογραφής δικαιούχου δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας,
εφόσον αυτή προβλέπεται από τη σύμβαση.

Το παρόν έργο πνευματικής ιδιοκτησίας προστατεύεται κατά τις διατάξεις της ελληνικής νομοθεσίας (Ν. 2121/1993 όπως έχει τροποποιηθεί και ισχύει σήμερα) και τις διεθνείς συμβάσεις περί πνευματικής ιδιοκτησίας. Απαγορεύεται απολύτως άνευ γραπτής αδείας του εκδότη η κατά οποιονδήποτε τρόπο ή μέσο (ηλεκτρονικό, μηχανικό ή άλλο) αντιγραφή, φωτοανατύπωση και εν γένει αναπαραγωγή, εκμίσθωση ή δανεισμός, μετάφραση, διασκευή, αναμετάδοση στο κοινό σε οποιαδήποτε μορφή και η εν γένει εκμετάλλευση του συνόλου ή μέρους του έργου.

Εκδόσεις Πατάκη – Σύγχρονη ελληνική λογοτεχνία
Πεζογραφία – 632
Αύγουστος Κορτώ, *Παιδάκι μ' άσπρα γένια*
Υπεύθυνος έκδοσης: Κώστας Γιαννόπουλος
Επιμέλεια – Διόρθωση: Νάντια Κουτσουρούμπα
Σελιδοποίηση: Κωνσταντίνος Καπένης
Copyright© Σ. Πατάκης Α.Ε.Ε.Δ.Ε. (Εκδόσεις Πατάκη)
και Αύγουστος Κορτώ, Αθήνα, 2026
Πρώτη έκδοση από τις Εκδόσεις Πατάκη, Αθήνα,
Οκτώβριος 2026
Κ.Ε.Τ. Κ702 Κ.Ε.Π. 561/26 ISBN 978-618-07-2043-3

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΑΤΑΚΗ

ΠΑΝΑΓΗ ΤΣΑΛΔΑΡΗ (ΠΡΩΗΝ ΠΕΙΡΑΙΩΣ) 38, 104 37 ΑΘΗΝΑ,
ΤΗΛ.: 210.36.50.000, 801.100.2665, 210.52.05.600, ΦΑΞ: 210.36.50.069
ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ: ΕΜΜ. ΜΠΕΝΑΚΗ 16, 106 78 ΑΘΗΝΑ, ΤΗΛ.: 210.38.31.078
ΥΠΟΚ/ΜΑ: ΚΟΡΥΤΣΑΣ (ΤΕΡΜΑ ΠΟΝΤΟΥ – ΠΕΡΙΟΧΗ Β΄ ΚΤΕΟ), 57009 ΚΑΛΟΧΩΡΙ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ,
ΤΗΛ.: 2310.70.63.54, 2310.70.67.15, 2310.75.51.75, ΦΑΞ: 2310.70.63.55
Web site: http://www.patakis.gr • e-mail: info@patakis.gr, sales@patakis.gr

Στο Κουτάβι – το βιβλίο θα μπορούσε
να 'ναι μόνο τ' όνομά σου,
γραμμένο εξήντα χιλιάδες φορές

Ο άνθρωπος είναι παραζαλισμένο πλάσμα.

Σαίξπηρ, *Πολύ κακό για το τίποτα*

Δεν μπορείς να ζήσεις σωστά τη λάθος ζωή.

Τέοντορ Αντόρνο, *Minima Moralia*

Αρχή

Στο άκουσμα της λέξης *αυτοβιογραφία* φανταζόμαστε έναν άνθρωπο σπουδαίο, μεγάλης ηλικίας. Δεν είμαι τίποτα απ' τα δύο.

Ακόμα πιο ψαρωτική είναι η λέξη *απομνημονεύματα*: σημαίνει ότι πέθανες το αργότερο το 1962 – όταν ήμουν μείον δεκαεφτά ετών. (Οι αρνητικές ηλικίες έχουν πλάκα: ήμουν μείον σαραντάρης όταν ξέσπασε ο Β΄ Παγκόσμιος.)

Για να καταπιαστείς μ' ένα τέτοιο πόνημα, πρέπει να θεωρείς τη ζωή σου σημαντική. Αλλά όλοι οι άνθρωποι πιστεύουν ότι ο βίος τους υπήρξε σημαντικός – μόνο που οι περισσότεροι δεν γράφουν. Η αυτοβιογραφία τους είναι οι έρωτες και τα ταξίδια τους, οι αναμνήσεις κι οι οικογένειές τους, οι ηδονές και τα παιδιά τους.

Παράξενη κι υπέροχη: ιδού οι λέξεις που περιγράφουν τη δική μου ζωή.

Τι την έκανε παράξενη, και πώς κατάφερε να γίνει υπέροχη; Αυτές οι απορίες ήταν η αρχή του βιβλίου που κρατάτε στα χέρια σας.

Θέλω παρέα στην εξερεύνηση, θέλω μάρτυρες σε ό,τι ανακαλύψω.

Θέλω, όπως πάντα, να διαβάσετε την ιστορία μου.

Πάρε μου τη λύπη

Μια μέρα, πάνω που 'χα μπει στο σπίτι, η Κατερίνα μού είπε: «Τα γόνατά μου είναι λυπημένα».

Είχαν δει πολλά τα μάτια μου κι είχαν ακούσει πολλά τ' αυτιά μου, οπότε κοντοστάθηκα στο χολ, θορυβημένος: κι αν ήμουν αντιμέτωπος μ' ένα αλλοπρόσαλλο επεισόδιο;

Αλλά το πρόσωπό της φαινόταν ήρεμο, το χαμόγελό της τρυφερό, κι έπινε καφέ, αν κι ήταν τέσσερις – η ώρα του αλκοόλ.

«Τα γόνατά σου είναι λυπημένα» επανέλαβα, κι άφησα την τσάντα της σχολής να πέσει κάτω.

«Ναι» είπε. «Κοίτα τα».

Πλησίασα. Καθόταν, όπως πάντα, στη γωνιακή πολυθρόνα, με τα πόδια λυγισμένα· τα γόνατά της ήταν στρογγυλά και λαμπερά – κανένα εμφανές σημάδι λύπης.

Σαν να με είχε μπλέξει απρόσμενα σε κάποιο παιχνίδι, ρώτησα: «Τι μπορούμε να κάνουμε για να χαρούν;».

«Δεν έχω ιδέα» είπε, σβήνοντας το χιλιοστό τσιγάρο της ημέρας.

«Δυο λεπτάκια».

Πήγα στο γωνιακό συρτάρι του επίπλου, όπου ζούσαν η τηλεόραση, δίσκοι, διακοσμητικά κι αμέτρητα βι-

βλία, κι αφού ψαχούλεψα, βρήκα έναν χοντρό μαύρο μαρκαδόρο.

Πλησίασα, έσκυψα μπροστά της και ζωγράφισα στα γόνατά της δυο ζευγάρια κουκκίδες για μάτια και δυο μεγάλα χαμόγελα.

«Ορίστε» είπα. «Πάει κι αυτό».

Η μάνα μου σηκώθηκε και πήγε να κοιταχτεί στον καθρέφτη του χολ. Την ακολούθησα και την είδα να θαυμάζει το αποτέλεσμα.

«Τα πιο χαρούμενα γόνατα του κόσμου» είπε, και με σφιχταγκάλιασε. «Δεν θα τα πλύνω ποτέ».

«Όχι, να τα πλύνεις».

Μυστήρια πράματα, αλλά έτσι είναι η ζωή.

Ποιος γονιός δεν κάνει χατίρια στο μοναχοπαίδι του;

Κι ας είναι μικρότερος απ' αυτό.

Μου πήρε χρόνια

Είμαστε μέσα στον χρόνο, κι ο χρόνος είναι μέσα μας.

Άραγε γι' αυτό μας μπερδεύει τόσο η ηλικία μας; Άραγε γι' αυτό νιώθουμε συχνά πως είμαστε δυο άνθρωποι που παλεύουν μες στο ίδιο σώμα; Άραγε γι' αυτό δεν ξέρουμε –κατά βάθος– τι είναι η ζωή;

Έξω απ' τον χρόνο βρίσκονται μόνο οι νεκροί – κι ο Θεός.

Άρα, ο Νίτσε είχε δίκιο; Ή ο θάνατος δεν είναι αυτό που νομίζουμε;

Πόσες ψυχές νεκρών χωράν μες στην ψυχή ενός ζωντανού; Κι είμαστε τόσο διαφορετικοί επειδή υπάρχουμε, χωρίς να ξέρουμε καν τι ακριβώς σημαίνει;

Δεν έχω ούτε μισή απάντηση, εννοείται.

Μου πήρε χρόνια να φτάσω στις ερωτήσεις.

Είμαι φτιαγμένος από μουσική

Η πρώτη μου ανάμνηση: είμαι στο σαλόνι του σπιτιού μας, δύο, δυόμισι χρονώ, και χοροπηδάω, χορεύω, σκούζω, κυλιέμαι στο χαλί, πετάω παιχνίδια μου στον τοίχο – βρίσκομαι σε κωμική μα αυθεντικότατη έκσταση.

Ο λόγος: στο πικάπ παίζει κάποιος δίσκος της ντίσκο, κι η ντίσκο μού φέρνει παροξυσμό χαράς, έναν ενθουσιασμό που δεν χωρά στο μικροσκοπικό μου σώμα, ώστε μετατρέπομαι σε σβούρα, σε κινούμενο σχέδιο.

Η σκανδαλιστική αλήθεια: οι γονείς μου, νέα παιδιά –εικοσιπεντάρηδες–, έχουν καταλάβει ότι οι Boney M., οι ABBA, η Νταϊάνα Ρος με κάνουν να χάνω το λιγοστό παιδικό μυαλό μου, και παίζουν επί τούτου τα βακχικά βινύλια, αφενός γιατί απολαμβάνουν τη χαρά μου, κι αφετέρου γιατί λύνονται στα γέλια με το θέαμα.

Την ίδια περίοδο, όταν ανακάλυπτα την ποπ ψυχή τε και σώματι, γνώρισα κι έναν απ' τους ισόβιους έρωτές μου: την Άννα Βίσση, γνωστή τότε για τα νεανικά της τραγούδια, της δεκαετίας του '70. Και λίγους μήνες μετά την πρώτη μου ανάμνηση, θεωρώντας πως ήμουν αρκετά μεγάλος για να υπομείνω ορθόδοξο μυστήριο, οι γονείς μου με πήρανε μαζί τους σε μια βάφτιση.

Δεν θα πλησίαζα βάφτιση ούτε τώρα, που κοντεύω τα πενήντα. Τα κεριά, τα λιβάνια, το γοερό κλάμα του παιδιού δεν είναι για μένα. Άσε που δεν υπάρχει περίπτωση να μείνω ατσίγαρος για πάνω από μισή ώρα – εδώ με το ζόρι αντέχω στο αεροπλάνο, που με πάει και ταξίδι.

Ως τρίχρονο, φυσικά, έφριξα απ' την πλήξη, κι οι γονείς μου με δίνανε πάσα ο ένας στον άλλο, γιατί είχα γίνει θρεφτάρι, και προσπαθούσαν να με ησυχάσουν, διότι από ένα σημείο κι έπειτα, μ' όλο τον εγωισμό του κακομαθημένου μοναχογιού, αποφάσισα ότι δεν ήταν δίκαιο να μιλάει μόνο ο ιερέας – έπρεπε να τοποθετούμαι κι εγώ, μεγαλόφωνα.

Κάποια στιγμή, η Κατερίνα σκέφτηκε να με συνετίσει, να με κάνει να σωπάσω –ματαιότης ματαιοτήτων–, και ψιθύρισε στ' αυτί μου: «Πετράκη μου, μη φωνάζεις. Ψ'άλλει ο παπάς!».

Κι εγώ, με την πιο βροντερή μου φωνή, αποκρίθηκα: «Δεν ψάλλει ο παπάς! Τραγουδάει το *Όσο έχω φωνή*!».

Ο ψυχικός μου δεσμός με τη μουσική, ωστόσο, είχε σφυρηλατηθεί χρόνια πριν, όταν ακόμα ήμουν έμβρυο.

Στον μεγάλο σεισμό του '78, το Κατερινάκι ήταν τριών μηνών έγκυος. Και σαν να μην έφτανε η ταραχή του φυσικού φαινομένου, για ένα διάστημα –καθώς όλα τα σπίτια (το δικό μας, των παππούδων μας) χρειάζονταν σοβαρές επισκευές για να κατοικηθούν εκ νέου– έμενε με τον Τάσο, όπως πολλοί συντοπίτες μου, σε αντίσκηνο στον Λευκό Πύργο. (Στην ορθή σαλονικιώτικη προφορά, το μνημείο είναι μία λέξη: *Λευκοπύργος*.)

Κι όταν γύρισαν στη Σοφούλη, ήταν τρομερά –κι εύλογα– φοβισμένη. Το μόνο που την παρηγορούσε ήταν να κάθεται σε μια πολυθρόνα πλάι στο σύνθετο (το φρικώδες έπιπλο που είχαν όλα τα σπίτια τότε, κι όπου στοίβαζες από τηλεόραση κι εγκυκλοπαίδεια μέχρι λικεράκια και τη νεκρή σου θεία) και ν' ακούει μουσική στο πικάπ, με τα μεγάλα ακουστικά.

Ο δίσκος που έπαιζε αδιάκοπα –επειδή τον λάτρευε, κι επειδή ήταν το πρώτο δώρο που της έκανε ο Τάσος όταν γνωρίστηκαν (έχω ακόμα το χιλιοπαιγμένο βινύλιο)– ήταν ο *Μεγάλος Ερωτικός*. Γενικά, η μάνα μου θα έδινε στον Χατζιδάκι και την καρδιά της για μεταμόσχευση, και κατά τη γνώμη μου –κι όχι μόνο τη δική μου– ο συγκεκριμένος δίσκος είναι απ' τα ωραιότερα πράγματα που δημιουργήθηκαν από καταβολής κόσμου.

Χρόνια μετά, όταν τον ακούγαμε μαζί σε κασέτα, και κατόπιν σε CD, το τραγούδι που με μεταμόρφωνε –δεν μπορώ να το περιγράψω αλλιώς: ακόμα και τώρα, όταν το βάζω, ξέρω πως δύο λεπτά μετά θα είμαι ένας άλλος– ήταν το *Κέλομαι σε Γογγύλα*. Μέχρι να διαβάσω την απόδοση του σπαράγματος απ' τον Ελύτη –στο λύκειο–, τα κομματιασμένα αρχαία ελληνικά ηχούσαν μέσα μου σαν ξόρκι, ιδίως όπως έπλεαν στην κατανυκτική, αντάξια της Σαπφούς, φωνή της Νταντωνάκη.

Όποτε μου περιέγραφε την εμμονική ακρόαση της εγκυμοσύνης, η Κατερίνα επέμενε πως δεν έπαιζε τον *Μεγάλο Ερωτικό* μόνο για τον εαυτό της, αλλά και για μένα – κυρίως για μένα. «Ήξερα ότι άκουγες» έλεγε, «ιδίως όταν τραγουδούσα κι εγώ. Καμιά φορά, είχα την αίσθηση

ότι τα *Λιανοτράγουδα* τα λέγαμε μαζί». Όταν η μάνα σου είναι ευφάνταστη, και σ' αγαπάει σαν να εφηύρε την αγάπη, το πιστεύεις.

Μαζί με τη διπολική διαταραχή και την προδιάθεση στον αλκοολισμό, απ' το Κατερινάκι κληρονόμησα δόντια ευάλωτα σαν παπαρούνες στον άνεμο – κοιτάω σοκολάτα και χαλάνε. Κονόμησα το πρώτο μου σφράγισμα σε ηλικία τεσσάρων ετών, κι ο Τάσος, για να ξεπεράσω τον φόβο της τοπικής αναισθητικής ένεσης και του τροχού, μου υποσχέθηκε πως, μόλις τελειώναμε, θα πηγαίναμε στο δισκάδικο απ' όπου ψωνίζαμε όλη μας τη μουσική –στη στοά της Τσιμισκή– και θα μου αγόραζε όποιον δίσκο ήθελα. Το δέλεαρ ήταν τόσο συνταρακτικό, που ούτε κατάλαβα για πότε βρέθηκα με το αμάλγαμα στον νεογιλό μου γομφίο. Το άλμπουμ που διάλεξα ήταν το *Arrival* των ABBA, που περιέχει το ένα απ' τα δύο οργανικά κομμάτια του Μπένι Άντερσον – ένα αριστούργημα.

Κι οι δυο μου γονείς ήταν καλλίφωνοι – κι έτσι γεννήθηκα κι εγώ. Είχα αυτί, που λένε: αν άκουγα ένα τραγούδι μια φορά, μπορούσα να επαναλάβω τη μελωδία του, ακόμα κι αν μου διέφευγαν οι στίχοι. Οπότε, όταν ήμουν γύρω στα τέσσερα, μου πήραν ένα αρμόνιο, στο οποίο, με το θράσος του αυτοδίδακτου, άρχισα να παίζω, στον βαθμό του εφικτού, τα αγαπημένα τραγούδια των γονιών μου: Σπανό, Λοΐζο, Ξαρχάκο, και κάποια ξένα. Τα κομμάτια που ζόριζαν περισσότερο τα μικροσκοπικά μου δάχτυλα ήταν του Χατζιδάκι και του Σαββόπουλου.

Οι πιο ευτυχισμένες οικογενειακές μας στιγμές –ώρες ολόκληρες, στην πραγματικότητα– ήταν οι βόλτες με τ' αμάξι, με το κασετόφωνο να παίζει σερί. Όπως θα θυμούνται οι σταφιδιασμένοι μου συνομήλικοι, τότε γράφαμε κασέτες, με επιλεγμένα τραγούδια, στα δισκάδικα. Οι επιλογές –πάντα της μάνας μου– ήταν, σαν τα CD που θα έκαιγα εγώ μια δεκαετία μετά, αλλοπρόσαλλες: Σίντι Λόπερ και Ξυλούρης, Τζο Ντασέν και Ρίτα Σακελλαρίου. Και φυσικά, μπόλικος Χατζιδάκις.

Ήταν υπέροχα: θρονιασμένος στο πίσω κάθισμα του Σιτροέν, ο μισός χωμένος ανάμεσα στις θέσεις των γονιών μου –ζώνες δεν υπήρχαν, εννοείται, κι όλα τα παιδιά σφηνωνόμασταν στην ίδια στάση, ώστε σε ενδεχόμενη τράκα να μπορούμε να εκσφενδονιστούμε πιο εύκολα μέσα απ' το παρμπρίζ–, τους άκουγα, αντί να μιλάνε, συνήθεια επικίνδυνη, που οδηγούσε συχνά σε τσακωμούς, να τραγουδάνε, καπνίζοντας ασταμάτητα. (Η γενιά μου είναι η τελευταία που ανατράφηκε μέσα σε ξέχειλο τασάκι.) Η μουσική, συλλογιζόμουν, φέρνει ομόνοια, είναι όμορφη σαν τη βόλτα, σε πάει αλλού, σε εξάπτει και σε εξημερώνει. Ή αυτές τις σκέψεις θα έκανα, αν είχα τη δυνατότητα να τις αρθρώσω νοερά.

Θα 'μουν έξι, εφτά χρονώ, σε μιαν απ' τις μεγάλες βόλτες μας με τ' αμάξι –πηγαίναμε ως τη Μηχανιώνα, παίρναμε το πέταλο του δρόμου και γυρίζαμε στο Καραμπουρνάκι–, όταν απ' το κασετόφωνο του Σιτροέν ανάβλυσε μια αποκάλυψη.

Η *Ρωμαϊκή Αγορά* του Χατζιδάκι είχε κυκλοφορήσει πρόσφατα, αλλά η μάνα μου δεν είχε προμηθευτεί ακόμα

το τριπλό βινύλιο – ωστόσο, είχε γράψει ένα τραγούδι του δίσκου απ' το ραδιόφωνο: την *Μπαλάντα του Ούρι.*

Ήμουν τελείως απροετοίμαστος για τη λαμπερή ομορφιά της μουσικής, τη λεπταίσθητη ενορχήστρωση, τον συγκρατημένο σπαραγμό του Λέκκα – μα πάνω απ' όλα, ως εκείνη τη στιγμή, δεν είχα φανταστεί ότι οι στίχοι ενός τραγουδιού μπορούν να έχουν το βάθος και την πυκνότητα της ποίησης, που σε στοιχειώνει κι αψηφά τις ερμηνείες σου. Η πρώτη γνωριμία με τον Γκάτσο ήταν σαν ν' άκουγα τον λόγο ενός μάγου, ενός ταπεινού θεού.

Ο ουρανός (ο άλλος κόσμος;) έταζε στον τραγουδιστή/αφηγητή ένα σωρό θαύματα, μα εκείνος αρνιόταν ν' αφήσει τη γη. Ο *μακρινός φίλος* γινόταν *μακρινός πόνος.* Τι να σήμαιναν όλα αυτά; Και πώς δεν είχα καταλάβει ως τότε ότι το φως της ζωής –του ήλιου, της αγάπης– ήταν *ξανθό*, χρυσαφένιο σαν τα μαλλιά της μητέρας μου;

Για χρόνια, η *Μπαλάντα του Ούρι* με συντρόφευε – ακόμα και τώρα, δεν περνά βδομάδα χωρίς να την ακούσω, τραγουδώντας με τη σπασμένη μου φωνή.

Ήταν ένα τραγούδι για τον θάνατο, κατέληξα στην πορεία, κι η άρνηση του ποιητή είναι λυπητερή σαν τη μουσική που τη συνοδεύει, καθώς γνωρίζει ότι μια μέρα το *όχι* του θα γίνει *ναι.*

Κι όταν η αυτοκτονία έγινε μοτίβο της ζωής μου, άρχισα να αναρωτιέμαι κατά πόσον η φωνή που καλεί τον τραγουδιστή κάθε Κυριακή –μέρα αργίας, αδράνειας, μελαγχολίας– και τον προτρέπει να δεχτεί τον ουρανό και ν' αφήσει τη γη ήταν, κατά βάθος, μια ποιητική έκ-

φανση της επιθυμίας θανάτου. Κι αν ο Ούρι ήταν ιδανικός αυτόχειρας;

Μα η μουσική, σαν τον Θεό, δεν ζητά να την καταλάβουμε – μονάχα να πιστέψουμε, τυφλά, στο μεγαλείο της.

*

Για τους μελομανείς, η δεκαετία του '80 έφερε δυο συγκλονιστικές, ηδονικές επαναστάσεις: την ευρεία διάδοση του γουόκμαν και το MTV.

Μέχρι τότε, δεν είχα διανοηθεί ότι τα τραγούδια με τα οποία χτυπιόμουν στο δωμάτιό μου –το κασετοφωνάκι στη διαπασών– μπορούσαν να γίνουν μουσικό σινεμά, κι όπως εκατομμύρια άνθρωποι ανά τον κόσμο, σύντομα είχα αποστηθίσει τα αγαπημένα μου βιντεοκλίπ πλάνο πλάνο: το "Heart" και το "Domino Dancing" των Pet Shop Boys, το "Sweet Dreams" και το "Every Breath You Take", το "Boys, Boys, Boys" της Σαμπρίνα, όπου υποτίθεται πως δεν χάζευα τα μουσκεμένα τεκνά με μάτια κουκουβάγιας, το αριστουργηματικό "Thriller" του Μάικλ Τζάκσον, σκηνοθετημένο απ' τον Τζον Λάντις, με τον Βίνσεντ Πράις να απαγγέλλει ακαταλαβίστικους στίχους με τη σπηλαιώδη του φωνή. Και φυσικά, το βιντεοκλίπ του "Like a Prayer", μ' όλο τον χαμό που είχε προκαλέσει –η Κατερίνα έκοβε φλέβες για το κομμάτι, και δεν θα είχε ένσταση ακόμα κι αν απεικόνιζε κανιβαλισμό–, ήταν απ' τα καθοριστικά πολιτισμικά γεγονότα της παιδικής μου ηλικίας.

Τότε, φυσικά, αν θέλαμε ν' ακούσουμε καινούρια κομμάτια, που 'χαν μόλις κυκλοφορήσει, ήμασταν εξαρτη-

μένοι απ' το ραδιόφωνο. Το πρόβλημα ήταν ότι πολλοί παραγωγοί είχαν την αλγεινή συνήθεια να μιλάνε την ώρα του τραγουδιού, καταστρέφοντας την παράνομη ηχογράφησή του σε κασέτα. Για μένα, η γαϊδουροφωνάρα που διέκοπτε ένα ανυπέρβλητο κομμάτι δεν ήταν απλή ενόχληση, αλλά ιεροσυλία: οι γονείς μου γρήγορα συνήθισαν τις τρομακτικές βρισιές που ακούγονταν απ' το δωμάτιό μου, όταν μπινελίκωνα κάποιον ραδιοφωνατζή.

Το καλοκαίρι του '88 ήταν βουτηγμένο στην ευτυχία, γιατί τότε απόκτησα ολοδικό μου γουόκμαν, και δεν χρειαζόταν πια να κλέβω της Κατερίνας. Ήταν ένα πράσινο φωσφοριζέ SONY, με λεπτά ακουστικά, που μου φαίνονταν φουτουριστικά.

Το δώρο ήταν διπλό· οι γονείς μου είχαν ετοιμάσει μια ντάνα κασέτες με τραγούδια της νιότης τους: Τζόπλιν και Τζοάν Μπαέζ, Eagles, Jefferson Airplane, Mamas & the Papas, καθώς κι ιταλικά σουξέ του '60.

Χάρη σ' αυτές τις νοσταλγικές επιλογές, πέρασα τον επόμενο χρόνο ξεκοκαλίζοντας τους Beatles. Ήξερα τα γνωστά τους τραγούδια από μικρός, γιατί είχα ρουφήξει τις επίσημες συλλογές –το κόκκινο και το μπλε άλμπουμ–, αλλά σε μια απ' τις κασέτες ο Τάσος είχε γράψει ένα ψυχεδελικό έπος (το "Mr. Kite" του Λένον, απ' το *Sgt. Pepper's*), κι η εξερεύνηση της δισκογραφίας ήταν επιβεβλημένη.

Όταν ξανακούω, σχεδόν σαράντα χρόνια μετά, το *White Album*, το *Revolver*, το *Let It Be*, μένω άναυδος. Οι Beatles έκαναν για τη σύγχρονη μουσική –για το ροκ, και όχι μόνο– ό,τι ο Μπαχ για τη δυτική μουσική εν γένει.

Και για να μη σας κουράσω με το πάθος μου, μια μικρή, γλυκιά λεπτομέρεια, απ' τα τεχνολογικά πρωτόγονα χρόνια, που σίγουρα θα θυμάστε.

Τα λατρεμένα τραγούδια θες να τ' ακούς συνέχεια: όταν βγήκε το "Bad Romance" της Lady Gaga, έβαζα το πρόγραμμα του υπολογιστή να το παίζει λούπα.

Αλλά το '80, η επανάληψη δεν ήταν τόσο απλή υπόθεση – και το διαρκές πίσω μπρος έφθειρε την ταινία. Γι' αυτό, όταν πεθαίναμε για ένα κομμάτι, το γράφαμε στο τέλος της πρώτης πλευράς της κασέτας και στην αρχή της δεύτερης, ώστε γυρνώντας τη να το ξανακούμε στα καπάκια.

Η μνήμη της αθωότητας είναι το γλυκάκι της ψυχής.

*

Ένα ευτράπελο.

Πρωταντίκρισα CD το καλοκαίρι του '89, στη Χαλκιδική – το 'χε φέρει μαζί της μια κοπέλα απ' την Αυστρία, που καθόταν στη διπλανή ψάθα.

Παρατηρώντας τη να το στριφογυρίζει νωχελικά στα χέρια της, να ανοιγοκλείνει τη θήκη, πάσχιζα να φανταστώ τι διάολο ήταν αυτό το γυαλιστερό, στρόγγυλο πράγμα, με την τρύπα στο κέντρο.

Παραήταν μικρό για δίσκος –ακόμα και για 45άρι– και δεν είχε καμία σχέση με κασέτα. Ήθελα να τη ρωτήσω, αλλά ντρεπόμουν μη φανώ βάρβαρος.

Με τα πολλά, είδα ότι στο μπροστινό μέρος έγραφε AC/DC – κι ήμουν τόσο σπασίκλας, που ήξερα ότι τα αρχικά αντιστοιχούσαν στο εναλλασσόμενο και στο συνεχές ρεύμα.

Κάποιο ηλεκτρολογικό εργαλείο, προφανώς, μονολόγησα. Θα 'χε μπαμπά μάστορα, που επιδιόρθωνε τις εγκαταστάσεις των εξοχικών.

Η άγνοια του συγκροτήματος ας μου συγχωρεθεί: η ποπ με είχε καταπιεί όπως το κήτος τον Ιωνά.

(Τώρα πια, τα λάπτοπ δεν έχουν υποδοχή για CD. Οι τεχνολογικές επαναστάσεις καταλήγουν, μοιραία, σε γκιλοτίνες.)

*

Η μοναξιά της εφηβείας μου –για την οποία θα μιλήσω εκτενώς σε άλλο κεφάλαιο– θα ήταν αφόρητη χωρίς τη μουσική, αν και, παραδόξως, τα μουσικά μου γούστα ήταν ένα στοιχείο περαιτέρω απομόνωσης απ' τους συνομηλίκους μου. Φανταστείτε το σαν ψυχικό κουκούλι: σε διαχωρίζει, μα συγχρόνως σε κρατάει ασφαλή, ζεστό σαν το αίμα.

Πέρα απ' την παθιασμένη κατάδυση στο χατζιδακικό έργο, χάρη στα CD μπορούσα να γνωρίσω σε βάθος μπάντες και τραγουδοποιούς που παλιότερα ήταν δυσεύρετοι σε βινύλιο.

Ένα φεγγάρι άκουγα μόνο Queen, κι έπειτα, για κάνα εξάμηνο, αποκλειστικά Λέοναρντ Κοέν – ο Χατζιδάκις μου 'χε κολλήσει την έφεση στο μινόρε. Καθώς δεν ήμουν άτρωτος στις μουσικές μόδες, κι ένα κομμάτι μου ήθελε να ανήκω στον μικρόκοσμο των συμμαθητών μου, κατέβαλα φιλότιμες προσπάθειες ν' αγαπήσω την *grunge*, τους U2 και την ηλεκτρονική πανκ των Prodigy, αλλά απέτυχα παταγωδώς. Ακόμα και τα τραγούδια που έβρισκα ενδιαφέροντα δεν μου μιλούσαν.

Κι έπειτα, στις αρχές του λυκείου, μπήκε σαν άγγελος στη ζωή μου, με την απόλυτα αγγελική φωνή της, η Ντολόρες Ο'Ρίορνταν.

Προτού οι Cranberries αποκτήσουν παγκόσμια φήμη με το "Zombie", είχα πάρει το πρώτο τους άλμπουμ, γιατί είχα ακούσει στο ραδιόφωνο το "Dreams", κι ήμουν κυριολεκτικά και παράφορα ερωτευμένος με την Ιρλανδή τραγουδίστρια, αυτό το εξαίσιο πλάσμα με τα κοντά ξανθά μαλλιά, τα μεγάλα μάτια και τα συγκλονιστικά φωνητικά ποικίλματα. (Πολλά χρόνια μετά, θα μάθαινα ότι η αδικοχαμένη Ντολόρες ήταν διπολική, κι αυτό θα έκανε τον δεσμό μου μαζί της ακόμα πιο έντονο, σαρκικό.)

Το *No Need to Argue*, ένα αριστούργημα απ' το πρώτο κομμάτι ως το τελευταίο, είναι ο λόγος που βγήκα ζωντανός απ' τη Β΄ Λυκείου, που δεν διαλύθηκα απ' τις κρίσεις της Κατερίνας, απ' τον εκφοβισμό του σχολείου, απ' την πίεση των Πανελλαδικών, απ' το άγριο και νηστικό στοιχειό της ομοφυλοφιλίας μου.

Είχα το άλμπουμ σε δίσκο, κασέτα και CD, κι άκουγα χωρίς σταματημό τα τρυφερά, θρηνητικά, εσωστρεφή και πανέμορφα τραγούδια του σαν καθημερινή θεραπεία. Και δεν επρόκειτο για εφηβικό ενθουσιασμό: όταν πήρα δίπλωμα, κι ο παππούς μου ο Πέτρος μού χάρισε το παλιό του Ζάσταβα γιατί πλέον δεν έβλεπε καλά, ήμουν ικανός να οδηγώ με τις ώρες, χωρίς να με νοιάζει ο προορισμός, για ν' ακούω και να ξανακούω το "Dreaming My Dreams", το "Daffodil Lament", το "Empty" και το σπαραχτικό "No Need to Argue", με το πένθιμο οργανάκι.

Όταν πέθανε η Ντολόρες, έκλαψα με μαύρο δάκρυ –

και παρότι την περίοδο εκείνη βρισκόμουν σε βαριά κατάθλιψη, την αποχαιρέτησα με πολύωρη ακρόαση της δισκογραφίας της. Για να ξανακλάψω, έβαζα το "Cordell", απ' το τρίτο άλμπουμ των Cranberries.

Τώρα που γράφω αυτές τις αράδες, είμαστε μια ηλικία – ο θάνατος ισοφαρίζει τις ζωές.

Της αφιερώνω το "When We Were Young", απ' τον πρώτο σόλο δίσκο της, για το φως που έσπειρε στο σκοτάδι των δεκάξι μου χρόνων.

*

Στην Γ΄ Γυμνασίου, το αρμόνιο αντικαταστάθηκε μ' ένα όρθιο τσέχικο πιάνο. Το είχα ζητήσει γιατί ήθελα τον αυθεντικό ήχο των πλήκτρων στις χορδές, κι επειδή είχα φιλόδοξα πλην ανομολόγητα σχέδια: να γίνω μουσικός.

Έτσι, όταν δεν έκανα το ζωντανό τζουκμπόξ, παίζοντας παραγγελιές της Κατερίνας, έγραφα δικά μου κομμάτια, μελοποιώντας τους αγαπημένους μου ποιητές. Πρέπει να 'ναι καμιά εκατοστή, μαζί με τα οργανικά, και κατοικούν όλα στο μυαλό μου, καθώς δεν ξέρω να διαβάζω και να γράφω νότες.

Μπορεί να θυμάστε τη μελοποίηση της *Άνναμπελ Λη* του Πόου απ' το *Βιβλίο της Κατερίνας* – η μάνα μου ήταν ερωτευμένη μ' αυτό το τραγουδάκι μου, και μ' έβαζε να το παίζω κάθε μέρα, για να κλαίει και να ξεδίνει απ' ό,τι την πονούσε.

Ιδού, λοιπόν, το μαράζι μου: ότι δεν έγινα συνθέτης, γιατί δεν είχα την αναγκαία παιδεία, ούτε το απαιτούμενο χάρισμα.

Ωστόσο, το πιάνο μπήκε στο σπίτι μας και για έναν άλλο λόγο: την περίοδο εκείνη είχε αρχίσει η γνωριμία μου με τη λεγόμενη κλασική – έναν όρο που στα ελληνικά καλύπτει τη μουσική απ' το μπαρόκ μέχρι τον μινιμαλισμό.

Η μέχρι τότε επαφή μου με την κλασική μουσική βασιζόταν αποκλειστικά στα χιτάκια: *Τέσσερις εποχές*, κάποιες σονάτες και η 9η του Μπετόβεν, το *Μπολερό* του Ραβέλ, κάνα μπαλέτο του Τσαϊκόφσκι.

Το καλοκαίρι του '93, η Κατερίνα, ξέροντας την κοινή μας λατρεία για τον Χατζιδάκι, μου πήρε τον *Καθρέφτη και το μαχαίρι*, ένα βιβλίο ανεκτίμητο, στο οποίο χρωστώ μεγάλο μέρος της φτιαξιάς μου. Πέρα απ' τα καθηλωτικά κείμενα, το βιβλίο περιλαμβάνει ένα φωτογραφικό ένθετο καλλιτεχνών που επηρέασαν τον σπουδαίο συνθέτη – κι εγώ το χρησιμοποίησα ως οδηγό προς ναυτιλομένους, ψάχνοντας τον Έλιοτ, τον Ζενέ, τον Σολωμό, τον Ραντιγκέ.

Ανάμεσα στις φωτογραφίες, είχε κι ένα πορτρέτο του Σούμπερτ, για τον οποίο ο Χατζιδάκις γράφει, μεταξύ άλλων: *[...] Διαφέρουμε σε δύο βασικά σημεία. Διέθετε αφέλεια, που εγώ δεν διαθέτω, κι ένα θεϊκό ταλέντο, που επίσης δεν διαθέτω. Κατά τα άλλα, μοιάζουμε. Γράψαμε και οι δύο Τραγούδια, και είμαστε νέοι.*

Είχα διαβάσει το σχόλιο εξαντλητικά. Πώς ήταν δυνατόν ο Μάνος Χατζιδάκις να πίστευε πως δεν διέθετε θεϊκό ταλέντο; Και πόσο χαρισματικός ήταν ο Σούμπερτ; Το κεφαλαίο ταυ στο *Τραγούδι* είχε να κάνει με τη σημασία που του απέδιδε, ή μήπως (όπως θα αναρωτιό-

μουν αργότερα) με το αρχικό των ουσιαστικών στα γερμανικά, όπου το τραγούδι λέγεται *Lied*; Όσο για την κατακλείδα –*και είμαστε νέοι*–, ήταν η απόδειξη πως οι τραγουδοποιοί δεν έχουν ηλικία, είναι αιώνιοι σαν την ίδια τη μουσική, που ξαναγεννιέται κάθε φορά που την ακούς.

Τον Σούμπερτ τον ήξερα μόνο απ' την *Ημιτελή Συμφωνία*, η εισαγωγή της οποίας ακουγόταν στα *Στρουμφάκια.* Όμως με την προτροπή του Χατζιδάκι (έτσι είχα εκλάβει τα λόγια του στο βιβλίο), έπεσα με τα μούτρα στα πάνω από εξακόσια τραγούδια του, κι ανακάλυψα τον μεγαλύτερο μουσικό πλούτο της ζωής μου: από τον *Βασιλιά των ξωτικών* και την ώριμη μουσική δωματίου του μέχρι τις σονάτες για πιάνο, τα έργα για τέσσερα χέρια, τις συμφωνίες και τις λειτουργίες. Η εκλεκτική συγγένεια κατέστη αμέσως προφανής: ο Φραντς Πέτερ Σούμπερτ ήταν ο μελωδικός πατέρας του Μάνου Χατζιδάκι – αν πάρεις τις πρώτες νότες της *Πέστροφας*, φέρ' ειπείν, και τις μεταθέσεις σε ελάσσονα κλίμακα, θα βρεις τη *Μικρή Ραλλού*.

Ο Σούμπερτ έγινε ο αγαπημένος μου συνθέτης –όπως και παραμένει, και θα παραμείνει ως το τέλος της ζωής μου– και μου άνοιξε την πόρτα στην κλασική και το μπαρόκ, στον ρομαντισμό και τον ύστερο ρομαντισμό, στους συνθέτες του 20ού και του 21ου αιώνα. Το φάντασμά του κάνει πέρασμα από πολλά νεανικά μου βιβλία, αν και ποτέ δεν τόλμησα να του αφιερώσω ένα ολόκληρο μυθιστόρημα (ενώ έχω γράψει ένα, ανέκδοτο ακόμα, βασισμένο στην αμερικάνικη περίοδο του Χατζιδάκι).